

Presentació

MARIA TERESA FERRER I MALLOL
Institut d'Estudis Catalans

L'any 2009 Catalunya va commemorar el 650è aniversari del nomenament de la primera comissió de diputats que inicià una institució que, en un primer moment, fou anomenada Diputació del General i després Generalitat. Aquesta primera comissió de diputats fou nomenada cap a la fi d'una reunió de les Corts catalanes celebrada a Cervera. La Cort de Cervera inicià les seves sessions el 14 d'octubre de 1359 i les conclugué el mes de desembre del mateix any. El nomenament dels diputats tingué lloc el 19 de desembre, en el transcurs de l'aprovació dels capítols del donatiu que la Cort de Cervera concedia al rei per defensar el país durant la guerra amb Castella i l'aprovació també dels diversos acords pactats per la Cort amb el rei. El rei de Castella, Pere el Cruel, havia provocat l'inici d'aquesta guerra el 1356 i, després d'una etapa d'uns enfrontaments força igualats, malgrat l'ocupació de Tarassona per Castella, el 1359 canvià el signe del conflicte amb l'entrada de la flota castellana a la Mediterrània i l'atac contra Barcelona del mes de juny. La cort de Cervera fou convocada per reunir cabals per defensar Catalunya i també per defensar la frontera aragonesa, on les tropes castellanes eren una amenaça constant.

El nomenament dels diputats encarregats d'administrar els diners concedits per la Cort de Cervera per a la defensa fou el primer pas per a la formació d'aquesta institució que anomenem Generalitat. Calgueren encara altres passos perquè es consolidés, però aquest primer pas, amb tota justícia, pot ésser considerat el de l'inici de la Generalitat.

El lligam de Cervera amb l'inici de la Generalitat és el motiu pel qual la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans volgué commemorar l'efemèride dels 650 anys del naixement d'aquesta institució tan singular amb una sessió oberta al públic a Cervera el 28 de maig de 2009. Vull agrair la rebuda que l'Il·lustríssim Senyor Joan Valldaura, paer en cap de Cervera, i alguns dels regidors de la ciutat van dispensar als membres de la Secció Històrico-Arqueològica que vam assistir a aquesta

sessió celebrada a Cervera i totes les atencions que van tenir amb nosaltres al llarg del dia, proporcionant-nos un local per a la sessió tancada i per a la sessió oberta i la possibilitat de veure el patrimoni històric i artístic de la ciutat, que és molt important, com és prou sabut, acompanyats de persones expertes, que foren molt amables amb nosaltres.

A la sessió pública de Cervera, celebrada a la tarda del 28 de maig, hi foren presentades diverses ponències. En foren anunciades sis, en foren llegides només cinc el dia esmentat i finalment en publiquem quatre, tres sobre la Generalitat antiga i una sobre la Generalitat moderna.

La primera és la meua pròpia, titulada «Els orígens de la Diputació del General o Generalitat de Catalunya i els primers diputats escollits a Cervera». L'explicació sobre els orígens de la Generalitat es redueix a una síntesi introductòria perquè ja he tractat aquest tema en altres ocasions, per tant l'he orientada vers l'anàlisi de la personalitat i els fets dels primers diputats de la Generalitat de Catalunya, només els dotze que van administrar realment el donatiu de la Cort i que van prendre decisions sobre la defensa, i he deixat de banda els dotze diputats consellers, que haurien allargat massa aquest treball. Són doncs quatre diputats eclesiàstics, quatre de nobles i quatre de ciutadans o homes de vila els que són presos en consideració.

La segona ponència és la d'Eva Serra, «La Diputació del General del segle XVI al XVIII. Balanç historiogràfic i línia interpretativa», en què comenta els avenços fets en els darrers anys en el coneixement de la història de la Diputació del General entre els segles XVI i XVIII. Els impostos cobrats per la Generalitat han estat estudiats per analitzar la producció, la circulació i el consum de mercaderies a Catalunya. També ha estat analitzat el funcionament intern de la institució i el control de l'observança de les lleis, així com la seva actuació política i els enfrontaments amb el rei o els seus oficials, especialment els de 1591 i 1640, fins a l'abolició de la institució el 1714.

La tercera ponència, de Joaquim Garriga i Riera, «L'ornament de la Casa de la Diputació del General al segle XVI», recorda que el nucli gòtic fundacional del Palau de la Generalitat actual és petit comparat amb la resta de l'edifici, construït en gran part en el segle XVI i en el XVII. L'ornamentació que va rebre l'edifici durant tota l'etapa constructiva fou molt important i l'autor n'estudia només alguns aspectes: el de les decoracions integrades a l'arquitectura (obertures, arcuacions, pinacles i gàrgoles), particularment als frontis interiors del Pati dels Tarongers, que són d'un caràcter unitari, malgrat les diferent èpoques de realització, i enllaçaven l'obra nova amb l'antiga tot reforçant la identitat del palau i de la institució que allotjava. Dels altres ornaments: sostres enteixinats, paviments ceràmics, peces d'argenteria, ornaments brodats, pintures, etc., l'autor s'ocupa només dels tapissos que la Generalitat comprà en el segle XVI i dels quals se'n conserven encara quatre a l'Institut d'Estudis Catalans.

Finalment, la quarta ponència, de Jordi Castellanos, «La Generalitat de Catalunya (1931-1939) i la política cultural», analitza la política que en aquest àmbit desenvo-

lupà la Generalitat restaurada per la República, ampliant la iniciada per la Mancomunitat. En una primera etapa, entre 1931-1934 i 1935-1936, el conseller Ventura Gassol centrà la seva actuació en el binomi llengua i ensenyament: organitzà l'ensenyament tècnic, creà l'Escola Normal i l'Institut-Escola, creà el Patronat de la Universitat Autònoma i la Universitat per a Obrers. Estimulà la literatura i les arts amb premis i s'ocupà també del teatre i dels museus. En una segona etapa, la de la Guerra, de 1936-1939, Tarradellas, Sbert i Carles Pi i Sunyer s'ocuparen de la salvació de persones i del patrimoni històric i artístic i assumiren la gestió de nombrosos organismes culturals.

Esperem que les aportacions d'aquest llibre ajudin al coneixement d'alguns aspectes de la història de la Generalitat al llarg dels seus 650 anys d'existència.